

Milan Špehar

GLOBALIZACIJA – NADA EKUMENIZMA?

Izv. prof. dr. sc. Milan Špehar, Teologija u Rijeci

UDK: 261.8 : 316.42

Izvorni znanstveni rad

Čovjek trajno u sebi nosi i živi diskrepanciju jedinstvo-zajedništvo. I jedno i drugo neophodno je za njegov opstanak. Bez jedinstva i zajedništva, ujedinjenih snaga na mnogim područjima življenja i stvaranja, on ne bi mogao postići ništa. No i jedno i drugo danas se u pluralnome svijetu shvaća dosta različito. Za jedne jedinstvo znači uniformiranost, drugi se zbog toga boje jedinstva pa traže zajedništvo u različitosti. Jedni naglašavaju ono što ujedinjava, što se pretače u jedno, drugi naglašavaju različitost koja uvijek ostavlja individuuma da bude i ostane svoj.

Sve je to iznjedrilo nekoliko modela za jedinstvo svih kršćana. Mnogi su od njih slični ili različiti samo za određene nijanse dok ima i onih koji su posve ekstremni koje bismo lako mogli svrstati u suvremeni sinkretizam.

Globalizacija koja je ušla u sve pore ljudskoga življena nije mimoišla ni kršćanstvo već mu je pomogla i pomagala da unutar njega razdijeljene i više puta jedne prema drugima neprijateljski postavljene Crkve i crkvene zajednice uspostave dijalog – baziran na teologiji i praksi – koji će ih voditi do ponovnoga ujedinjenja. Time je globalizacija otvorila put bilo prema uniformiranosti kršćanstva, radi koje će se mnoge zajednice – one manje – morati odreći mnogih svojih osobina, bilo prema takvome pluralizmu koji će po svaku cijenu htjeti spojiti nespojivo.

Činjenica je da je do danas kršćanstvo ostalo razjedinjeno. Ali je puno što kršćani neprestano međusobno dijalogiziraju te zajednički djeluju na mnogim područjima od svjetskoga značenja: na području mira, pravde u svijetu, karitativnoga djelovanja itd.

Put prema jedinstvu još se nalazi pred vratima svake Crkve i svake crkvene zajednice. Ono će biti uspostavljeno – uz prihvaćanje nebitnih različitosti – kad nam budu zajednički sakramenti i zajedničke službe u Crkvi. Samo ćemo tada biti jedno, jer će se samo tada ostvariti Isusova molitva «da budu jedno».

Ključne riječi: jedinstvo, zajedništvo, globalizacija, ekumena, ekumenizam, modeli, različitost.

1. Jedinstvo-zajedništvo

Već se iz riječi Isusove svećeničke molitve (kako je navodi evanđelist Ivan): «... da budu jedno» (Iv 17, 11) može zaključiti da Kristovi sljedbenici odnosno vjernici već s kraja prvoga stoljeća kršćanstva nisu bili tako jedno kako ih je prije prikazao autor Djela apostolskih kad kaže: «Bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama... Svi koji prigriše vjeru bijahu združeni» (Dj 2, 42.44). No iz istoga spisa znamo da ni prva kršćanska zajednica nije živjela savršeno jedinstvo, kao što nam to govore i Pavlove poslanice.

U navedenom citatu iz Djela apostolskih ne govori se o jedinstvu u strogom smislu riječi nego se, mogli bismo ustvrditi, već tada «jedinstvo» nije shvaćalo kao uniformiranost. Stoga u citatu ne nalazimo riječ «jedno» nego riječi: «postojani», «združeni» koje bismo mogli nazvati sinonimima za jedinstvo u posve suvremenom smislu riječi, ali koje i danas izazivaju nemale neugode i protivljenja na putu ekumenizma.

Na prvi pogled mogli bismo zaključiti kao da je te riječi iznašla današnja globalizacija kojoj su svakako riječi «zajedno postojani», «združeni» bliže negoli riječi «jedinstvo», «sjedinenje». Globalizacija, o kojoj se danas tako puno govori a tako malo zna, što ona jest i što nije, niti ne voli ove posljednje riječi zato što podsjećaju na uniformiranost, dok riječi iz Djela apostolskih više podsjećaju na pluralnost, različitost koja u sebi ne sadrži toliko jedinstvo koliko zajedništvo. Zajedništvo pretpostavlja određene istovjetne, jedinstvene točke, kao što pretpostavlja i različitosti. Jedinstvo – kada govorimo o drugom dijelu globalizacije – čini se kao da pretpostavlja jednost u svemu.

Shvaća li to ekumenizam tako?

Ekumenski sabori prvih stoljeća kršćanstva pokušavaju jednoglasno iznjedrili temeljne dogme kršćanskoga vjerovanja. Upravo su sabori bili pokazatelj i dokaz koliko je različitosti bilo u vjerovanju kršćana, i to upravo među biskupima i svećenicima, iz čijih su redova iskakale određene hereze.

2. Riječ «ekumena» u kršćanskom poimanju

Kao što je već u svjetovnome poimanju riječ «oikumene» označavala svijet nastanjen ljudima, svijet kao nastambu, gotovo kao kuću čovječanstva, tako se Kristova radosna vijest treba raširiti po cijeloj ekumeni, po cijeloj zemaljskoj kugli. Uskoro će kod crkvenih otaca katoličanstvo i ekumena postati termini koji se međusobno nadopunjuju. Crkva je katolička jer se širi po cijeloj ekumeni. Proširivši se tako po cijeloj ekumeni, Crkva postaje novom ekumenom, a svi oni koji žive izvan nje, žive izvan ekumene.

Crkveni sabori bit će ekumenski jer ono što tu bude odlučeno postaje obvezujuće za sve kršćane, za cijelu ekumenu. Prvi sabor car Konstantin poziva u Niceji 325. god. «da bi spasio cijelu ekumenu». Tako odmah ekumensko postaje ono što vrijedi u cijeloj Crkvi kao važeće i za sve obvezno. U tome kontekstu ekumenski znači ono što je službeno, pravovjerno i za sve obvezujuće.¹

Ovaj pojam svoje temeljno značenje nosi i dalje u ekumenskom gibanju i pokretu, kao i u Ekumenskom vijeću Crkava koje nije jedna, ekumenska Crkva nego želi pomoći kršćanima da svi budemo jedna Crkva. Osim toga, u praktičnome dijelu toga vijeća («Život i djelo») nastupaju zajedno još uvijek odvojene Crkve i crkvene zajednice kada se radi o iznošenju pred svijetom temeljnih kršćanskih načela što se tiče mira u svijetu, očuvanja okoliša, bioetike itd. Izraz «ekumenski» danas se u kršćanstvu odnosi na stremljenje prema jedinstvu svih kršćana u Kristu. To jednako vrijedi za Ekumensko vijeće Crkava kao i za Katoličku crkvu koja nije članica Vijeća.² Ali to jedinstvo ne želi poništiti posebnosti, ne želi drugoga prisiliti na sustav koji njemu ne odgovora i koji je njemu stran. Jedinstvo započinje najprije na priznavanju drugoga kao drugačijega. Zatim slijedi prihvaćanje toga. Na tome tragu traži se – na teoretsko-teološkome dijelu - najprije međusobno priznavanje krštenja kao prvoga sakramenta. Zatim slijede teološka promišljanja o ostalim sakramentima i službama u Crkvama. Svaka od Crkava jest i mora biti svjesna toga

1 Usp. P. NEUNER, *Ökumenische Theologie*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1997., str. 1-3.

2 Usp. *Unitatis redintegratio*, 4.

da jedinstvo nikako ne može ići na štetu istine. Istina se, s druge strane, ni u kom slučaju ne opire jedinstvu nego ga upravo zahtijeva i traži. Kao što istina nije od čovjeka, tako i jedinstvo svoje izvorište ima u Bogu. Nejedinstvo kršćana čini svaku Crkvu i crkvenu zajednicu sukrivcem. Ekumena je stoga poziv na jedinstvo, na traženje jedinstva. «Ekumena je vjernost Isusovoj molitvi i oporuci da svi koji u njega vjeruju budu jedno kao što je on s Ocem i Otac s njim.»³

Ako nam se i učini više kao isprika za nemoć u stvaranju jedinstva tvrdnja da jedinstvo kršćana ne mogu stvoriti ljudi nego ga očekujemo od Boga, ipak je ova tvrdnja u biti točna i odupire se globalizaciji koja jedinstvo vidi kao ljudsko djelo. «Temeljno je ekumensko načelo da Crkve ne mogu učiniti niti same proizvesti jedinstvo već je ono doista dar koji one mogu prihvatiti i primiti samo kao izraz već postojećega I, u konačnici, u Bogu utemeljenoga zajedništva. No ovaj dar daje slobodne ruke nastojanjima vjernika i potiče ih (na daljnje djelovanje).»⁴

3. Veliki raskoli i počeci ekumenskih gibanja

Oduvijek su u kršćanstvu nicali hereze i određeni raskoli. Oni su doveli do dva velika raskola: Istočni raskol (za koji se uzima godina 1054.) i Zapadni raskol u 16. st., za koji ne možemo reći da je do danas posve završen ako godišnje u svijetu niče barem pedesetak novoregistriranih kršćanskih zajednica (kao proces globalizacije?).

Hereze i raskoli nisu mogli potisnuti riječi Isusove molitve: «...da budu jedno.» To je zadaća koju Krist stavlja kao zapovijed svim kršćanima. Stoga ni kršćanskim Crkvama ni kršćanskim zajednicama ne može biti svejedno to što nismo jedno. Najbolnije su nejedinstvo najprije osjetili oni «na terenu», koji su htjeli provoditi u djelo Isusovu zapovijed: «Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju» (Mk 14, 15). Kršćanski su misionari prvi započeli ekumensko gibanje, jer su vidjeli da njihovo propovijedanje evanđelja ne koristi puno kad nekršćani zamjećuju koliko su različiti i koliko se suprotstavljaju jedni kršćani drugima. Misijsko

3 H. FRIES – O. H. PESCH, *Streiten für die eine Kirche*, München, 1987., str. 83.

4 P. NEUNER, *nav. dj.*, str. 14.

polje često je tijekom povijesti misionarenja bilo polje borbe zauzimanja prostora i prevlasti jednih kršćana nad drugima. Takav način misionarenja nužno je umanjivao vjerodostojnost evanđelja. Svjesni toga da je velik razlog neuspjeha naviještanja različito i suprotno, u pravom smislu riječi neprijateljsko prikazivanje kršćanstva od strane raznih kršćanskih denominacija, misionari prvi traže puteve zbližavanja, počinjući najprije s dijalogom.

4. Dijalogom do ekumenizma

Put k sjedinjenju kršćana, koji se nastavlja već stotinjak godina i vrlo je polagan, čas s koracima naprijed, čas natrag, uvijek je bio u mentalitetu i vjerovanju svake Crkve i svake crkvene zajednice. Luther se nije želio odvojiti od Crkve niti stvoriti novu Crkvu nego je želio reformu Crkve – ali odmah i na način kako je on to zamišljao. Njegova ga Crkva nije odmah osudila nego je tražila tumačenja. Bez obzira na načine prvih raspravljanja, ipak se njima ne može zanijekati dijaloški karakter.

Tek nakon raskola na Istoku i na Zapadu prestaju dijalozi, a njihovo mjesto zauzimaju međusobne anateme, međusobna optuživanja, pa čak i ratovanja.⁵

Dijalog među kršćanima započinje premisom da među njima, tako različitima i suprotnima, postoje neke bitne točke koje su im iste. Temelj im je kršćanskoga vjerovanja isti: vjeruju u istoga Boga, u istoga Krista, istina, na različit način, ali zbog kojega im se ne može oduzeti pravo da se nazivaju kršćanima. I Sv. pismo im je zajedničko, makar ga interpretirali na različite načine.

Ove točke dovoljne su potke za međusobni dijalog. Dijalog podrazumijeva i slušanje i razumijevanje. Ne pretpostavlja lakoću govorenja, lakoću izgovaranja i shvaćanja. Također ne pretpostavlja odbacivanje svojega, a preuzimanje tuđega. Ne pretpostavlja ustupke radi viših ciljeva: mira, pomirenja ili sjedinjenja među kršćanima. Dijalog se bazira na istini i ljubavi koje ne smiju i ne mogu biti

5 Pokušaj sjedinjenja u Ferrari-Firenci u 15. st. pokušaj je stvarnoga dijaloga i stvaranja jedinstva prema modelu koji i danas mnoge kršćanske denominacije ističu kao model jedinstva za danas: jedinstvo u različitosti.

odvojene. Istina ne može u sebi ne sadržavati ljubav, prave ljubavi nema bez istine. «Ljubav je bez istine prazna i nepoštena, istina bez ljubavi tvrda i hladna. Zbog toga moramo tražiti istinu s ljubavlju, misleći na to da je ljubav autentična samo ako je odraz istine.»⁶ I danas, kada je opasnost od onoga negativnoga što sa sobom nosi globalizacija, put je ekumenizma put zajedničkoga hoda u istini i ljubavi koje su neodvojive jedna od druge i nepotpune jedna bez druge. «Samo ako postoji nešto više – uzajamno povjerenje i prijateljstvo, recipročno shvaćanje i slaganje na duhovnom području, zajednička molitva – ekumenski se dijalog može nastaviti.»⁷

Čini se da nijedna Crkva ili crkvena zajednica velikih raskola nikad nije odustala od razmišljanja, moljenja i nadanja za sjedinjenjem kršćana. Dok je Katolička crkva naglašavala sjedinjenje kao povratak onih koji su otpali, Pravoslavna crkva to isto tumači za sebe tvrdeći da je ona jedina pravo-slavila Boga dok je Crkva na Zapadu u tome zastranila; protestanti su smatrali da će sjedinjenje doći samo onda kad ostali prihvate sve ono što su oni počeli tumačiti kao autentično kršćansko. Jednostavno rečeno, sjedinjenje kršćana nikad u Crkvama nije zamrlo, ali je uvjet za njega stoljećima bio povratak drugih koji su heretični.

Dijalog među kršćanima najprije ruši stoljećima građene barijere. Dijalog ne podnosi predbacivanja. Kad je 1910. godine u Edinburghu prvi put došlo do susreta među nekim kršćanskim zajednicama, prvi su put jedne kršćanske zajednice mogle progovoriti drugim kršćanskim zajednicama o sebi, prvi su put jedni mogli slušati druge i jedni drugima postavljati pitanja bez predrasuda, bez uvjeravanja u neispravnost jednih i ispravnost drugih.

Dijalog pretpostavlja da mogu slobodno posvjedočiti drugome svoje uvjerenje, ono do čega ja držim bez straha od osude, ali i bez postavljanja sebe iznad onoga tko misli drugačije. Dijalog nije samo predstavljanje sebe drugome nego uključuje i služenje. On u sebi sadrži sve elemente kenoze: samopredanje, samodarivanje.⁸ Dijalog

6 W. KASPER, *Vie dell'unità. Prospettive per l'ecumenismo*, Queriniana, Brescia, 2006., str. 65-66.

7 *Isto*, str. 66.

8 *Isto*, str. 58.

je i započeo sa sviješću da razdijeljeni kršćani, koji čine i govore jedni protiv drugih, imaju puno zajedničkih točaka. Sakramentom krštenja, koji je zajednički svim kršćanima,⁹ mi smo udovi jednoga tijela Kristova i već u dubokom zajedništvu jedni s drugima, premda još ne u punome zajedništvu i premda još ima puno onoga što nas dijeli. Međusobnim dijalogom došli smo do onoga što nam se stoljećima činilo nezamislivim: možemo zajednički moliti i to ne samo u Svjetskoj osmini molitve za jedinstvo kršćana; možemo zajednički čitati i proučavati Bibliju, zajednički pred svijetom i drugim religijama svjedočiti našu vjeru, zajednički se angažirati za moralna dobra u svijetu i zajednički služiti svijetu. To zajedništvo nije globalizacijska uljudnost nego bratstvo koje je upravo jedan od najvažnijih rezultata ekumenskoga dijaloga, kako to zamjećuje papa Ivan Pavao II. u svom dokumentu o ekumenizmu «Da budu jedno».

Dekret o ekumenizmu «Unitatis redintegratio» Drugog vatikanskog sabora predstavlja tri dimenzije ekumenskoga dijaloga: teološki dijalog, praktična suradnja, a posebno zajednička molitva, obnova i reforma naših Crkvi.¹⁰

To je zacrtan put kojim će kasnije ići 1948. god. u Amsterdamu nastala organizacija «Ekumensko vijeće Crkava». Ono ne želi biti nikakva nad-crkva i nema nikakvu vlast ni nad kojom Crkvom, ni u smislu da mora provoditi zaključke koji se donose na zasjedanjima Vijeća (koji se događaju otprilike svake sedme godine). Ono je savjetodavno tijelo i omogućava prije svega svakoj Crkvi da pred drugima iznese sebe. Mora se priznati da se dosta strogo drži svojih načela, tako mu nitko – ni članice iznutra ni itko izvana – ne može predbaciti da je na strani jednih više nego drugih ili da se miješa u život bilo koje Crkve, osim ako dotična učini iskorak dužan osude.

5. Različiti putevi ekumenizma

Ekumensko vijeće Crkava sigurno je dalo najveći doprinos rađanju duha ekumenizma kod svih kršćana. Rabeći dijalog kao potku, ono ne želi ostati na samome dijalogu (on je moguć ili ga treba

⁹ Još, nažalost, ne priznaju svi kršćani jedni drugima u praksi taj sakrament.

¹⁰ Usp. Dekret o ekumenizmu «Unitatis redintegratio», br. 4.

omogućiti kad se govori o kršćanima prema drugim religijama) nego putem dijaloga dovesti do jedinstva svih kršćana.¹¹ Ta prva točka prema jedinstvu u obliku dijaloga učinila je u nekoliko posljednjih desetljeća one korake koji su stoljećima bili nezamislivi među kršćanima. Kardinal Kasper ih nabraja: «Odijeljeni kršćani više nisu stranci jedni drugima, suparnici ili čak neprijatelji, nego su kao braća i sestre. Naveliko su nadvladali prijašnji nedostatak razumijevanja, prijašnja pogrešna shvaćanja, predrasude i prijašnju indiferentnost.»¹² Ovi su preduvjeti, koji su velik doprinos globalizacije, bili nužno potrebni za bilo kakav dijalog među kršćanima, a posebno za ono što je danas normalno na ekumenskome području, a što isti autor nabraja: «Mole zajedno, zajedno daju svoje svjedočanstvo za svoju zajedničku vjeru, rade zajedno s povjerenjem na mnogim područjima.»¹³ Ovo drugo više nije rezultat globalizacije nego kršćanske duhovnosti.

Sve je to postalo moguće od onoga trenutka kada je svaka Crkva sa svoje strane prestala tumačiti jedinstvo kao povratak drugih u nju i kada su svi shvatili da mnoga zajednička djelovanja – bilo što se tiče svijeta bilo što se tiče samoga kršćanstva – zaista nemaju za pozadinu povratak drugih nego *zajedničko* traženje jedinstva. Jedinstva neće biti bez zajedničkoga traženja puteva prema njemu.

Putevi koji se dosad nude prema njemu različiti su. Od predbacivanja i predrasuda brzo se došlo do entuzijazma. Entuzijazam ipak nije dovoljan za stvaranje jedinstva. Svima nam je potreban realizam. Usprkos tome što ima puno toga bitnoga što kršćane ujedinjava, još je uvijek i puno toga bitnoga što ih razjedinjava. Kardinal Scheffczyk tu ubraja: različito vrednovanje Sv. pisma, tradiciju, pitanje crkvenoga autoriteta i cilja koji se želi postići jedinstvom.¹⁴

11 Danas se ipak više govori o jedinstvu svih kršćana - unità umjesto unione (tal.), Einheit umjesto Vereinigung (njem.). Sjedinjenje više podsjeća na povratak krivovjernih pravovjernima.

12 W. KASPER, *nav. dj.*, str. 23.

13 *Isto*, str. 23-24.

14 Usp. L. SCHEFFCZYK, *Ökumene. Der steile Weg der Wahrheit*, Franz Schmitt, Siegburg, 2004., str. 362. Autor u ovome djelu mnoge rezultate koji su se velikom mukom postigli svrstava prije u «pragmatički ekumenizam» nego što, za razliku od kardinala Kaspera, vidi u mnogim od dosad učinjenih pozitivnih koraka ekumenizam uistinu kao djelo Duha Svetoga. U svom djelu on aksiom «Više nas sjedinjuje nego odvaja» ne niječe izrijekom, ali se prema njemu odnosi vrlo skeptično, tvrdeći ipak da ima previše toga što kršćane još uvijek razdvaja, i to pokazuje posebno na primjeri-

U svijetu globalizacije i kršćanstvo traži adekvatan odgovor prije svega kako bi svijetu kao velikome «globalnome selu» dalo svjedočanstvo o sebi. Modele jedinstva kršćana i put prema jedinstvu uvelike uvjetuju vjerovanja u Crkvu.

Katolička crkva na Drugom vatikanskom saboru za sebe više ne kaže da je jedina Kristova Crkva nego da se «jedina Kristova Crkva... *nalazi* u Katoličkoj Crkvi». ¹⁵ Taj «nalazi se – subsisti» nalazi se i u Dekretu o ekumenizmu koji je kršćane svrstao u Crkve i crkvene zajednice, u kojima se također nalaze elementi dobara koji mogu roditi život milosti i otvoriti vrata u zajedništvo spasa. ¹⁶ Različito poimanje Crkve – od sveopće do lokalne, od čisto duhovne do eshatološke – stvara različite modele jedinstva.

6. Modeli stvaranja jedinstva

Prvi je model «organsko jedinstvo» koje je već dovelo do određenih «federacija» među nekim kršćanskim zajednicama. To su ujedinjene crkvene protestantske zajednice, prvenstveno na lokalnoj bazi, koje katolicitet vide u različitosti i zajedništvu u toj različitosti.

Danas se govori o modelu «zajedništva u različitosti» koji je iznikao iz svih dosadašnjih modela. Zajedništvo s Bogom rađa zajedništvo u različitosti. Više se ni u Katoličkoj crkvi ne govori o uniformiranosti nego o jedinstvu u različitosti. Potrebno je stvoriti zajedništvo u vjeri, kultu i sakramentima, službama u Crkvi, u bratskoj ljubavi i angažmanu u svijetu. Ono znači da treba ukloniti sve što Crkve odvaja međusobno, sva međusobna predbacivanja, te da se međusobno priznaju, ali da pritom ne nestaju posebnosti svake od njih u tome jedinstvu. Ovakvo zajedništvo ne želi napustiti konfesionalni identitet nego sačuvati posebnosti u izmirenosti. Time različitosti neće biti dokinute niti će ih se moći konzervirati i ostaviti nepromijenjenima. To nije izmirena koegzistencija ili stvaranje nekog

ma protestantskih teologa Bartha, Tillicha i Schlinka. Kasper u svojoj navedenoj knjizi naglašava stvarnost upravo toga aksioma.

¹⁵ *Dogmatska konstitucija o Crkvi «Lumen gentium»*, br. 8.

¹⁶ Usp. UR, br. 3.

nevidljivoga jedinstva nego međusobno priznanje Crkvi njihovoga krštenja, crkvenih službi te uspostava euharistijskoga zajedništva.¹⁷ Taj je model zaživio u vrlo malom broju crkvenih zajednica. Stoga kršćani dalje traže one puteve koji će doista dovesti do sjedinjenja svih kršćana.

Barem dosadašnja teologija nije uspjela odstraniti sve ono što razdvaja i dijeli kršćane jedne od drugih. Sigurno je određeni «umor» na polju teologija doprinio tome da se ipak put prema sjedinjenju ne zaustavi. Našlo se, i do danas se u svim prilikama ostvaruje veliki zajednički rad kršćana na području tzv. «sekularnoga ekumenizma». To je ekumenizam koji se okreće prema svijetu i njegovim potrebama na pravnom, društvenom (ekonomskom i političkom) i etičkom području. Slogan koji je doveo do takvoga ekumenizma glasi: «Vjera razdvaja, praksa povezuje».¹⁸ Čini se da je ovaj pravac najviše rezultat globalizacije. U početku se sigurno na ovome praktičnome području našlo najviše dodirnih točaka – konsenzusa – među dogmatski različitim kršćanima. Što dalje odmičemo, to se više i na ovome području vide razlike: različito poimanje braka, ljudske seksualnosti, jednospolne bračne zajednice, različito poimanje politike.¹⁹ Tako praktično kršćanstvo opet pokazuje koliko smo različiti i time dokazuje koliko je netočan i opasan gore navedeni slogan. Naime, ako vjera razdvaja, onda nas ni praksa neće bolje povezati.

To se vidi iz zajedničkoga djelovanja na karitativnom polju, na područjima borbe za mir, pravednost i ekologiju. Upravo je vjera ona koja sa sobom donosi pravila života koja su nam zajednička, jer proizlaze iz zapovijedi ljubavi prema bližnjemu i služenja bližnjemu, područja na kojemu među kršćanima nema ni teoretskih ni praktičnih razlika. Ovo zajedničko djelovanje ne ostaje na spoznaji jedinstvenog razmišljanja kršćana o miru, pravdi u svijetu, pomaganju čovjeku u potrebi nego i dalje budi pitanje zbog čega smo različiti na drugim područjima? Ako zajedno možemo kod stola donositi odluke zajedničkoga angažmana i djelovanja na ovim područjima, zašto

17 Usp. G. CERETI, *Molte Chiese cristiane. Un'unica Chiesa di Cristo*, Queriniana, Brescia, 1992., str. 107-140; P. NEUNER, *nav. dj.*, str. 282-286.

18 *Isto*, str. 288.

19 «Praksa ni u kojem slučaju nije tako jedinstvena kako bismo to ovdje najprije mogli pretpostavljati.» *Isto*, str. 289.

ne možemo zajedno blagovati euharistijski kruh? Ovo zajedničko djelovanje ne da nam mira u razmišljanju kako premostiti barikade koje nas dijele na teološkome području, jer bi nas upravo zajedničko blagovanje euharistijskoga kruha još jače «tjeralo» na sudjelovanje u stvaranju svijeta koji će živjeti u miru, slozi i gdje će svatko imati, kao prva kršćanska zajednica, onoliko koliko mu treba (usp. Dj 4, 35). Upravo su oni do toga dolazili zato što su u vjeri bili «jedno srce i jedna duša» (usp. Dj 4, 32). Danas idemo obrnutim putem kako bismo došli do onoga što nas je ipak, svakoga u njegovoj kršćanskoj zajednici, pokrenulo na isto razmišljanje svih kršćana na tim područjima.

Na tim područjima, dakle, nismo došli do istoga razmišljanja sjedeći za istim stolom nego smo zamijetili da isto mislimo te smo onda sjeli za isti stol svijetu pomoći što ljudskije živjeti. Metz će to s pravom nazvati «neizravnom ekumenom» koja u tim stvarima već ujedinjene kršćane potiče na zajedničko djelovanje prema «trećemu partneru», tj. svijetu. Ako Crkve «to čine ne obazirući se na konfesionalne razlike i djeluju tako, ‘etsi non daretur’»,²⁰ kao da one ne postoje, povećava se njihovo jedinstvo unutar kojega vjerujemo da postoji mogućnost rješenja tradicionalnih kontroverzi koje nas dijele od euharistijskoga stola.

Nakon godina zajedničkoga djelovanja i zajedničkoga potpisivanja dokumenata što se tiče boljitka svijeta i ovdje se osjeća određeni umor zbog toga što ovo zajedničko djelovanje ne samo da nije dovelo do željenoga jedinstva nego nas nije ujedinilo ni u jednoj teološko-konfesionalnoj točki.²¹ Očito praksa i teorija moraju ići zajedno.

Sigurno je i praksa pripomogla – u vremenu sve veće globalizacije – da je iznjedren model ekumenskog jedinstva: pomirena različitost. Pozitivnost globalizacije ovdje se vidi u tome što želi povezati, pomiriti, ne ukinuti ono što čini identitet određene konfesionalne zajednice. Ovaj model nastoji sačuvati posebnosti tako da ih međusobno pomiruje. «Pritom se različitosti ne gase niti se jednostavno konzerviraju i čuvaju netaknute. One, štoviše, trebaju izgubiti

20 J. B. METZ, *Reform und Gegenreformation heute*, Mainz, 1969., str. 33.

21 Usp. P. NEUNER, *nav. dj.*, str. 289.

svoj karakter podjele. Tako pomirena različitost nije čista koegzistencija... U pomirenje spadaju... međusobno priznanje krštenja i crkvenih službi, uspostava euharistijskoga zajedništva te jedinstvo u svjedočenju i služenju. Nasuprot tome, ne zahtijeva se da se Crkve sjedinjuju također organizatorski, da se odbace narasle tradicije te da se stvori jedna jedinstvena institucija. Jedinstvo treba nastati time da danas postojeće konfesije premoste zapreke koje ih odvajaju, da povuku svoja međusobna odbacivanja, da se međusobno priznaju, ali da se ne rastope u jednom novostvorenome jedinstvu.»²² No očito su se i ovdje razlike pokazale tako jakim da do jedinstva među kršćanima još nije moglo doći.

Globalizacija koja bi ponekad više htjela vidjeti kršćanstvo sjedinjeno u uniformiranosti, jer s takvim «partnerom» izgleda svijet lakše uspijeva komunicirati, naći će ipak nešto u «jedinstvu u suprotnostima». Ovo se jedinstvo bazira na suprotnostima koje se nalaze u Bibliji, gdje stoje jedna pored druge kao Božje riječi. Cilj je ovoga jedinstva iz suprotnosti stvoriti jednu živu vjeru. Radi se o jednom možda više psihološkom prihvaćanju suprotnosti koje bi također mogle stvoriti određeno zajedništvo. Ono bi se manifestiralo u međusobnom priznanju krštenja i euharistijskome zajedništvu. To zajedništvo konvivenze u životu, ne u nauku, ipak je upitno za cjelokupno kršćanstvo premda se suživot može prepoznati u bračnoj zajednici mješovitoga braka i, još više, gdje su supružnici različite vjere (tj. kršćanin i nekršćanin).

Ni Ekumensko vijeće Crkava ne može prihvatiti ovaj model budući da zajedništvo nije legitimacija postojeće odvojenosti nego predstavlja jedinstvo u nauku, sakramentu i službi. Stoga će, nakon ovakve jedne vrste modela tzv. jedinstva kršćana, jasno izreći: «Jedinstvo Crkve na koje smo pozvani jest koinonia koja je dana i koja dolazi do izražaja u zajedničkom sakramentalnom životu u koji ulazimo krštenjem i koje se zajedno slavi u jednom euharistijskom zajedništvu, u jednom zajedničkom životu u kojemu se članovi i

22 *Isto*, str. 290. Osobito se protestantski teolog Cullmann zalagao za takvo jedinstvo i na poseban ga način preporučivao Katoličkoj crkvi. Usp. O. CULLMANN, *Einheit durch Vielheit*, Tübingen, 1986. J. Ratzinger također zastupa ideju jedinstva, gdje će u jednoj Crkvi ostati specifičnosti pojedine Crkve. Usp. J. RATZINGER, *Theologische Prinzipienlehre*, München, 1982., str. 203 sl.

službe međusobno priznaju i pomireni su te u jednome zajedničkome poslanju u kojemu se svim ljudima svjedoči evanđelje o Božjoj milosti i gdje se služi cjelokupnome stvorenju. Cilj je potpunoga zajedništva postignut onda kad sve Crkve u drugima budu mogle spoznati jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu u njenoj punini.»²³

Ekumenska gibanja prihvatila su globalizacijski govor o različitosti, i o bogatstvu različitosti, ali nisu odustala od naviještanja evanđelja kao jedine istinske i potpune riječi Božje. Time je spriječeno stvaranje nemisijske religioznosti. Ne nalazeći i ne tražeći ni kršćansko jedinstvo u uniformiranosti, sve se više otkriva *da* jedinstvo mora biti u različitosti, kao što su različite osobe Presvetoga Trojstva. U trima se božanskim osobama Bog pojavljuje kao zajedništvo, kao punina i kao razmjena, u svemu kao jedinstvo. *Kako* stvoriti takvo jedinstvo u takvoj različitosti, jedinstvo u zajedništvu, ostaje još veliko pitanje za kršćanstvo.

Globalizacija je mogla probuditi kršćane da i oni idu prema jedinstvu u različitosti, ali ona ne smije oduzeti identitet kršćanstva. Vjerovanje se ne može pretvoriti u globalizacijsko vjerovanje ni Crkva u globalizacijsku Crkvu, u kojoj bi ona izgubila svoj identitet, odnosno nestala, nego iz ekumenskoga gibanja mora nastati Kristova Crkva u kojoj svaki član ima svoje punopravno mjesto.

Ekumenizam je sigurno odgovor kršćanstva i različitih kršćana na znakove vremena. Ali on ne smije potpasti pod utjecaj globalizacije, a posebno se ne smije dati voditi od nje jer koliko god ona simpatično izgledala (osobito na početku) ostaje odraz «dvosmislenosti našega stanja».²⁴

Prema Kasperu globalizacija dovodi do onog modela ekumenizma koji smo već nazvali «sekularnim ekumenizmom». U njemu nema svih onih elemenata koji sačinjavaju istinski kršćanski ekumenizam (makar bio u svojim različitim poimanjima),²⁵ ali kojega

23 *Enchiridion Oecumenicum (Assemblea di Canberra 1991)*, EDB, Bologna, 2001., str. 1209.

24 W. KASPER, *Vie dell'unità. Prospettive per l'ecumenismo*, Queriniana, Brescia, 2006., str. 23.

25 Ne možemo npr. Cullmannu ni u kom slučaju zaniijekati istinski kršćanski ekumenizam čija je misao vodilja doista ljubav prema Kristu i ljubav prema jedinstvenome kršćanstvu kolikogod će se njegovo «jedinstvo u različitosti» u nekim svojim točkama bitno razlikovati od katoličkoga poimanja istoga termina. Dovoljno je samo misliti na to da Cullmann – što se papina primata tiče – govori da se kršćani tu mogu odmah ujediniti, s time da će oni koji ne priznaju papu morati

vodi ljubav prema istini i prema Istini: «Ono što smo postigli nakon stoljeća sterilne polemike jest bratstvo, što nije malo. Nemamo razloga odreći se dijaloga i stvoriti promjenu ekumenske paradigme u smjeru takozvanoga sekularnoga ekumenizma. Naprotiv, ne postoji alternativa ekumenizmu te stoga ne postoji alternativa ekumenskom dijalogu u ljubavi i istini, dijalogu koji je bitan za narav Crkve. Ako činimo ono što možemo činiti s vjerom, možemo biti sigurni da će i Duh Sveti učiniti svoj dio i da će nas voditi zajedno u jedno jedino stado pod jednim jedinim pastirom (Iv 10, 16).»²⁶

Upravo se ovdje jasno vidi što je globalizacija i kakav ekumenizam želi – ili samo može – iznjedrili («svjetovni ekumenizam»), dok je kršćanski ekumenizam uvijek svjestan toga da ga nije pokrenuo svijet nego Bog i da u konačnici jedinstvo kršćana ovisi o tome kada i na koji će ga način Bog dati. Svi se kršćani uglavnom slažu u tome da savršeno jedinstvo na ovome svijetu među kršćanima nikada neće biti. Ono je pridržano eshatonu.²⁷

Zaboravljanje te stvarnosti ograničenosti svega na ovome svijetu, kao i ograničenosti postizanja bilo kojega savršenstva – pa i savršenoga jedinstva – vodi prema zajedništvu koje u sebi nema teološke dimenzije nego ju zamjenjuju antropološka i sociološka dimenzija. «Svjetovna uporaba izraza *communio* vodi prema sekularnome poimanju ekumenizma koje karakteriziraju neteološke interpretacije...»²⁸ Svjetovni pritisak na kršćanstvo da stvori jedno globalizirano jedinstvo neće u konačnici stvoriti jedinstvo u različitosti nego će prije to jedinstvo ići na štetu različitosti kao posebnosti.

Globalizacija teži institucionaliziranju jedne «velike Crkve». Institucionalizacija odnosno gotovo stvaranje neke «nove Crkve» (čemu se Ekumensko vijeće Crkava od samoga početka opire te neprestano naglašava da ta organizacija niti jest niti želi stvoriti neku

njemu priznati *ius humanum* dok te iste neće smetati da katolici i dalje papu poimaju kao *ius divinum*.

26 *Isto*, str. 72.

27 Dokumenti sa zasjedanja Ekumenskog vijeća Crkava tu konstataciju vrlo često naglašavaju. Ne bismo ju smjeli shvatiti kao znak nemoći kršćana koji u svojoj nemoći stvaranja jedinstva na ovome svijetu jednostavno «jedinstvo» prepuštaju Bogu i prebacuju na vječnost, na eshaton. Možda su kršćani u svojoj želji za sjedinjenjem često zaboravljali da je ono Božje, a ne ljudsko djelo. Usp. *Enchiridion oecumenicum*, br. 5, EDB, Bologna, 2001.

28 W. KASPER, *nav. dj.*, str. 76.

novu Crkvu).²⁹ Institucionaliziranje ne smijemo shvatiti kao unificiranje. Ono ne samo da dopušta pluralizam nego ga pospješuje i u mnogim stvarima zahtijeva. Ne radi se tu samo o pluralizmu koji obogaćuje već o pluralizmu koji upravo pogađa najosobnije i najbitnije istine određene Crkve ili crkvene zajednice. Drugim riječima, ovako nametnut pluralizam «odozgo» traži i odricanje od temelja vjere, od dogme određene Crkve, a sve u ime pluralizma odnosno pluralističkoga jedinstva. Zahtijevanje toleriranja pluralizma po svaku cijelu, s pravom opominje Kasper, «može biti vrlo netolerantno te kada postaje ideologija pretvara se u svoju suprotnost».³⁰ Ako ekumensko gibanje ne zamijeti ove stupice koje mu sekularizacija i globalizacija postavljaju, ono samo, paradoksalno, provocira poteškoću ekumenizma,³¹ pretvarajući ekumensko gibanje u, kako bi rekao kardinal Scheffczyk, «postmodernu mješavinu religije».³²

Ona je po sebi pragmatizam, a ne zajedničko traženje istine. Za protestante to nije tako. Oni su u mnoge crkvene zajednice uveli tzv. «euharistijsko gostoprimstvo», prema kojemu svaki kršćanin u svakoj kršćanskoj zajednici može primiti euharistijskoga Krista bez obzira kakvo poimanje o euharistiji ima pojedina zajednica. Ovo se posve razlikuje od katoličke «*communicatio in sacris*». Isti traže i od katolika i pravoslavnih da prihvate i prakticiraju «euharistijsko gostoprimstvo» u pričešćivanju svih kršćana koji se kod njih žele pričestiti i također u primanju pričesti kod drugih kršćanskih zajednica. U Nizozemskoj i u nekim drugim zemljama već se prakticira «potpuna jednakopravnost u svim službama Božjim i Večerama Gospodnjim».³³ Također se u duhu tako shvaćenoga ekumenizma nudi krštenje, prva pričest, krizma, vjenčanje i pogreb. Kardinal Scheffczyk kritizira takvo «euharistijsko gostoprimstvo» kada ga (npr. u Švicarskoj) dopuštaju i katolički biskupi, jer je euharistija vezana ne samo uz riječi pretvorbe i vjerovanje u nju nego uz predsjedatelja euharistije. Radi se, dakle, o poimanju službe u Crkvi koja se kod protestanata bitno razlikuje od službe u Katoličkoj i Pravoslavnoj

29 Vidi već prve Konstitucije iz 1948. god. Usp. *Enchiridion oecumenicum*, str. 80-85.

30 W. KASPER, *nav. dj.*, str. 255.

31 Usp. *Isto*, str. 75.

32 L. SCHEFFCZYK, *nav. dj.*, str. 70.

33 *KNA-ÖKI*, 5/9201207, od 29. siječnja 1992., str. 19.

crkvi. «Ovdje se s obiju strana očito više ne vidi da takva praktička rješenja idu na štetu načela katoličkoga vjerovanja i naučavanja. Naime, s priznavanjem npr. tzv. ‘euharistijskoga gostoprimstva’ Crkva bi pitanje službe promatrala kao riješeno i ovdje više ne bi prihvatila razliku koje se još čvrsto držao Drugi vatikanski sabor u formulaciji da odvojene crkvene zajednice ‘zbog nedostatka sakramenta reda, nisu ušćuvala izvornu i cjelovitu suštinu euharistijskoga misterija’ (UR 22)».³⁴

Od istoga autora kritizirani model Friesa i Rahnera ipak se ne može izjednačiti s ovim modelom koji se već prakticira u više protestantskih zajednica. Njihov model jedinstva bit će ostvariv «ako se ni u jednoj partikularnoj Crkvi decidirano i dogmatski ne odbaci rečenica... koja je u drugoj partikularnoj Crkvi obvezujuća dogma; ...ako se nikakvo izravno i pozitivno ispovijedanje jedne dogme ne zahtijeva kao obvezujuće od druge partikularne Crkve».³⁵ Također bi bilo pogrešno ovaj model izjednačiti s Cullmannovim modelom jedinstva u različitosti, koliko mu je god sličan te stoga neće biti točna izjava Scheffczyka da je to ekumenska pragmatika i da je i ovome modelu cilj «više samo selektivno jedinstvo u vjeri».³⁶ Sigurno je da se i to događa, i to ne u maloj mjeri, te se rečenica poput sljedeće može primijeniti na poneke puteve ekumenizma, osobito one koji se čine nasilno, globalizacije radi, ali ona ipak ne može biti primjenjiva za sva nastojanja ekumenizma koja su i nama katolicima jedna od važnih-svetih dužnosti:³⁷ «Tako je ekumensko djelovanje *u osnovi* (istaknuo M. Š.) danas još samo crkvenopolitička tema.»³⁸ Samo govori Ivana Pavla II. i sve njegovo djelovanje u smjeru ekumene izrijeckom opovrgava ovu činjenicu. Ivan Pavao II. jako dobro vidi gdje je ekumena zaista crkvenopolitička tema i gdje dolazi samo iz globalizacije, ali zna da je ekumena zadaća svakoga kršćanina, jer svakoga obvezuje da poradi na tome «ut unum sint» svi kršćani.

34 L. SCHEFFSZYK, *nav. dj.*, str. 75.

35 H. FRIES – K. RAHNER, *Einigung der Kirchen – reale Möglichkeit*, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1985., str. 17.

36 L. SCHEFFSZYK, *nav. dj.*, str. 76.

37 Posebno valja vidjeti kolika je nastojanja na tome području učinio papa Ivan Pavao II., zahtijevajući od katolika *po svaku cijenu* življenje ekumenizma i dijaloga i onda ako to druga strana ne želi, pa i onda ako bi to katolika dovelo do mučeništva.

38 L. SCHEFFSZYK, *nav. dj.*, str. 78.

No kolikogod autor u svome djelu «Ökumene. Der steile Weg der Wahrheit» (već sam podnaslov «Strmi put istine» daje naslutiti u kome pravcu autor smjera) pokazivao veliku sumnju u ekumenski pokret, po pitanju ekumene nikle iz globalizacije i obilno podržavane od nje, ima potpuno pravo kad tvrdi da «prevladava ekumenski pragmatizam i aktivizam, koji se istovremeno može povezati s utopizmom koji više ne nastoji oko jedinstva radi istine nego radi zemaljskoga probitka i, u konačnici, radi moći kraljevstva svjetskoga mira».³⁹

Istina je da se od Konstantina do danas stalno provlači njegova politika: radi mira u carstvu potreban je mir u jednoj religiji. Kao što povjesničari tvrde, car nije u prvom redu sazivao crkvene sabore jer bi mu bilo stalo do istinitosti vjerovanja nego zbog mira u carstvu. Ni danas u politici nije drukčije. Uz sve negativnosti, ipak svijet politike priznaje da jedinstvo religije ili barem iskren dijalog može itekako pridonijeti stvaranju mira u svijetu i zemaljskoga napretka. Ako pogledamo dokumente generalnih skupština EVC, vidjet ćemo kako se tamo često spominju ove dvije riječi koje, uostalom, nisu rijetke ni u spisima Katoličke crkve o ekumenizmu, počevši od pape do teologa koji se ekumenizmom izrijekom bave.

Nepostignuto jedinstvo kršćana prema dosadašnjim modelima može dovesti i dovodi određene skupine kršćana do uvjerenja da jedinstvo kršćana kao jedne, svete, katoličke i apostolske Crkve uopće nije potrebno i da ga uopće ne treba tražiti, već je samo dovoljno priznati postojeće razlike bez ikakvih posljedica. To je rodilo savezima određenih crkvenih zajednica. Tu je riječ «sjedinenje» zamijenjena riječju «priznanje». I tu je postavljena točka. Nema više daljnjega istraživanja jedinstva jer je ono postignuto na taj način, za što jamči savez u kojemu se takve zajednice nalaze.⁴⁰ No čini se ipak da ni tome savezu ne mogu pripadati svi, osobito ne katolici. Stoga ni taj model nije neograničen nego se «ekleziološki ili kršćanski sinkretizam» koji ovi žele stvoriti odnosi samo na jedan dio kršćana. Naime, izrijekom se kaže da se «s evangeličke strane treba suprotstaviti» katoličkom poimanju službe, primata, apostolske sukcesije i ređenju

39 *Isto*, str. 87-88.

40 *Usp. Isto*, str. 99, 109-112.

žena.⁴¹ To znači da bi Katolička crkva morala promijeniti svoje stavove u tim točkama ako bi htjela pripadati takvome savezu. No ipak se ne kaže da katolici, koji u taj savez ne mogu ući, zato nisu kršćani. Naravno da Katolička crkva, koja već u sebi ima različitosti obreda i zakonika, po naravi svojega vjerovanja ne bi mogla pripadati takvom savezu, ne bi mogla vjerovati u jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu koja gore navedene točke vjeruje i shvaća drugačije od nje. To isto vrijedi za sve Pravoslavne crkve. Kod ovih «saveza» još nije jasno što bi moglo sačinjavati ono što imaju Katolička i Pravoslavna crkva u svojoj sastavnici kao Crkve: župa kao župna zajednica. Izgleda da ovdje otpadaju kategorije župe, ali nije jasno postoji li neko zajedništvo i izvan sudjelovanja kod stola Gospodnjega u bilo kojoj od zajednica takvih saveza.⁴²

Ekumenizam ne smijemo shvatiti kao već ostvareno ili nametnuto jedinstvo, ili kao nešto što nam već po sebi nameće jedinstvo, nego kao put prema jedinstvu koji se ostvaruje u ekumenskome dijalogu, za koji je globalizacija previše nestrpljiva. «Cilj (je) ekumenskoga dijaloga... put od nesavršenoga zajedništva prema savršenoj zajednici.»⁴³ Pluralizam bez zajedništva, kako je već rekao Kasper, doista se pretvara u ideologiju, jer nestaje ono što sačinjava konfesionalni identitet.

Stoga se danas sve više govori o «duhovnom ekumenizmu»⁴⁴ koji u sebi već sadrži «dijalog obraćenja», o kojemu govori papa Ivana Pavao II. u svojoj enciklici «Da budu jedno».

Za ekumenizam kao takav nije dovoljno da ga žele i provode samo neki nego on mora obuhvatiti sve kršćane zajedno. Tada je to prava ekumena za koju se može očekivati da će postići svoj cilj ako je «plod samo zajedničkoga hoda u kojemu žele sudjelovati sve Cr-

41 *Ein Votum zum geordneten Miteinander bekenntnisverschiedener Kirchen*, Hannover, 29. 9. 2001., III, 2.3.

42 Ovdje se ne misli uvijek na saveze koje su međusobno sklopile veće protestantske zajednice u određenim zemljama kako bi pospješile jedinstvo svih kršćana koje njima ostaje cilj. Nekim savezima manjih kršćanskih zajednica više od takvoga saveza nije potrebno. Njima je to kraj odnosno ostvarenje ekumenizma.

43 W. KASPER, *nav. dj.*, str. 119.

44 ISTI, *L'ecumenismo spirituale*, Città Nuova, Roma, 2006. Cijelo ovo djelo Kasper posvećuje upravo ovom modelu ekumenizma koji nas kršćane povezuje i obvezuje već godinama: „Svjetska molitvena osmina za sjedinjenje kršćana“. Iz nje je potekao ovaj model koji u sebi zahtijeva i više nego samo zajedničko moljenje za sjedinjenje tijekom osam dana u godini.

kve i svi kršćani».⁴⁵ Taj zajednički hod već označava jednu povezanost u različitosti. Stoga pravi «model» jedinstva kršćana, polazište i cilj ekumenizma treba biti Sv. Trojstvo, jedan Bog, a tri različite Osobe u neprekinutom zajedništvu.⁴⁶ Ovdje ni jedna Crkva ne gubi svoj identitet nego se on preobražava u ono što dovodi do jedinstva.

Današnja globalizacija ide u dva smjera: uniformiranost na štetu legitimne različitosti ili pluralizam u kojemu je sadržano sinkretističko povezivanje nepovezanih stvari. Ni u jednome od ovih pravaca nema trojstvenoga karaktera povezivanja u različitosti. Samo slika Presv. Trojstva može dovesti do onoga jedinstva koje želi očuvati i njegovati različitost tradicija u kojima je Crkva nicala već u prvim stoljećima u različitim kulturama i povezati ih u nužno eklezijalno zajedništvo.⁴⁷ Već se tada jedna i jedinstvena radosna vijest ukorjenjivala u različite mentalitete, filozofije, kulture, ne dopuštajući ni jednoj da ju zatvori u sebe.

7. Posljedice modela

Nakon svih tih modela i mnogih bilateralnih razgovora Crkva te stvaranjem određenih pismenih konsenzusa (suglasja) među nekima, osobito što se tiče teoloških pitanja koja nas još uvijek čine različitim, postavlja se pitanje ostvaruje li se što od toga unutar samih Crkava i crkvenih zajednica? Mijenja li to što u unutarnjem životu dotičnih zajednica ili sve ostaje po starome? Postignuti teološki konsenzus u nekim teološkim pitanjima ne znači još ni izdaleka da je došlo vrijeme ujedinjenja. Činjenica je da mnogi članovi zajednica o tim konsenzusima ništa ne znaju te nastavljaju i dalje živjeti i djelovati prema vlastitim tradicijama te se čini da konsenzusi nemaju nikakve konsekvence za život zajednice i službu Božju u njoj. Stoga je posve točna izjava: «Jedinstvo je stvar Crkava kao potpunoga, ne samo pitanje teološkoga sjedinjenja. Jedinstvo se mora živjeti, vjerovati i ostvarivati u praksi zajednica kako bi postalo stvarnost.

45 G. CERETI, *Molte chiese cristiane – un' unica chiesa di Cristo*, Queriniana, Brescia, 1992., str. 44.

46 Usp. *Isto*, str. 124.

47 Usp. *Isto*, str. 127-131.

Zajedničko djelovanje, prije svega također zajednička služba Božja sastavni je dio sjedinjenja kršćana. Ekumenski proces ne može se ograničiti samo na teološko-znanstvena nastojanja nego ga treba nositi Crkva kao cjelina.»⁴⁸ Osim toga, u tim dokumentima kao da se malo uzima u obzir «da kršćani, neovisno o razlikama koje ostaju, već odavno zajedno vjeruju i već zajedno rade za boljitak svijeta»,⁴⁹ usprkos i dalje postojećim razlikama. I pored «hijerarhije istina» Drugog vatikanskoga sabora još se nije došlo do zajedničkoga zaključka koje stvari u različitome jedinstvu mogu ostati različite, a da ne štete jedinstvu.

Pitanje je koliko su uspješni modeli suživota gdje se traži zajedništvo u životu, ne u naučavanju. Ovdje se primaju i prihvaćaju razlike, svi su članovi jednakopravni, zajedništvo se živi kao «kućno bratstvo» u kojemu svi jednako sudjeluju. Ovdje se ekumena mora zadovoljiti time da se pusti druge biti drugačijima. Ovi modeli odbacuju svako nastojanje oko sjedinjenja kao pokušaj osvajanja nečega te uopće isključuju bilo kakav drugi cilj. Drugim riječima, odbacuju bilo koji drugi pokušaj da se dođe do bilo kakvog jedinstvenoga rješenja na teološkom i etičkom području. Ovo je tipična globalizacija koja nudi suživot na vrlo privlačan način, ali sve ostavlja netaknuto.⁵⁰ Ipak se s pravom modele takvoga bratskoga kućnoga zajedništva može nazvati «kućom bez zidova».⁵¹

Slično tim modelima govori se o ironično nazvanome «jedinstvu površnosti», za koje je važna maksima: ne prepirimo se nego slavimo. Na neki se način ovdje iz tragedije cijepanja jedne Crkve stvara pohvala pluralizmu, iz onoga što je bilo zlo želi se stvoriti krepost. Jednim bi potezom pera najodgovorniji iz Crkava (možda Rim kao najuglednija Crkva?) trebali priznati sve kršćanske Crkve i crkvene zajednice kao jednakovrijedne i sve pripustiti k zajedništvu euharistijskoga stola. «Duh vremena sit je podjela. Konfesionalne su razlike jučerašnji snijeg, svađanje oko istine, nasilni pritisak unifor-

48 P. NEUNER, *nav. dj.*, str. 276.

49 *Isto*, str. 274.

50 Monaška zajednica Taizea nema takve pretenzije. Ona pokazuje da kršćani u jednoj «duhovnoj ekumeni» mogu zajedno živjeti, ali ne gubeći ni u kom slučaju pred očima cilj: jedinstvo u nauku i praksi.

51 D. RITSCHL, *Kirchen in Gemeinschaft – Gemeinschaft der Kirche*, Frankfurt, 1993., str. 122.

miranosti.»⁵² Vrlo se lako tim putem dolazi do jedne «nevidljive Crkve», odnosno do zaključka da Crkva sa svojim službenicima uopće nije potrebna.⁵³

8. Cilj ekumenizma

Jesu li ovako «raznolika poimanja o jedinstvu Crkve možda najveća zapreka za jedinstvo Crkve», kako neki autori tvrde,⁵⁴ ili je ipak, u takvoj različitosti kršćanstva u kojoj se danas nalazimo, bilo nužno tražiti različite modele kako bi se došlo do jednoga koji će najprije sve njih objedinjavati da bi se onda slijedilo njega jednoga na putu prema jedinstvu? Čini se da se ipak više radi o ovome posljednjemu.

U procesu globalizacije na području ekumene odnosno jedinstva među kršćanima mora se računati s istim posljedicama s kojima računa politika, gospodarstvo i svako područje koje globalizacija zahvaća: u procesu globalizacije postoje također gubitnici,⁵⁵ postoji podjela između pobjednika i gubitnika. Mi moramo računati s današnjom stvarnošću: da konflikti unutar ekumene dobrim dijelom ovise i o političkom razvoju i uopće o razvoju u pluralnome društvu, u kojemu nije nestalo političke konkurencije na svim područjima. Ona ne mimoilazi ni danas kršćane, koliko god bili u zauzeti na ekumenskom području. Budući da se sve više govori o autonomiji i slobodi čovjekova izbora na svim područjima, konkurencija u toj globalizaciji dio je borbe za opstanak: «Upravo zato što autonomija također na području religije u modernoj demokratskoj pravnoj državi predstavlja veliku vrijednost i slobodu religije – uključujući odluku da se ne želi pripadati ni jednoj religiji – spada u temeljna ljudska prava, gdje je dakle religija pitanje osobnoga izbora pojedinca, neizbježna

52 K. BERGER, *Glaubensspaltung ist Gottesverrat*, Pattloch, München, 2006., str. 57.

53 Usp. *Isto*, str. 63. Premda je Berger dosta osjećao probleme u svojoj Katoličkoj crkvi, on u ovoj knjizi jako nastupa protiv svakoga individualizma, izrijeком naglašavajući da on neće i ne može dovesti ni do kakvoga jedinstva Crkve. Crkva je i pohraniteljica-čuvarica Sv. pisma te ono ne može biti usmjereno protiv nje ni jednostavno protiv njenih službenika, kao ni njenih dogmi.

54 Usp. D. RITSCHL, *nav. dj.*, str. 281.

55 Usp. R. MIGGELBRINK, *Pluralismus in der Lebenswelt und die Bewahrung der Identität des Glaubens*, u: P. NEUNER (ur.), *Nach Gott im Leben fragen*, Gütersloher Verlagshaus – Herder, Gütersloh-Freiburg, 2004., str. 165.

je određena mjera konfesionalne konkurencije.»⁵⁶ Ali nju treba uvijek iznova nadvladavati istina koju tražimo i jedinstvo kojemu težimo. To mora biti u multireligioznome svijetu identitet kršćana, a ne konkurencija (koja se ponekad skriva iza raznih modela): «Identitet kršćanstva nije samo u međusobnom odnosu Crkava nego osobito naspram sekulariziranome društvu, prema nekršćanskim religijama i naspram novih strujanja sinkretističke religioznosti.»⁵⁷

U procesu jedinstva među kršćanima, koji se odvija pod vodstvom Duha Svetoga, u oslušivanju Učitelja Krista, takve podjele nema i ne može biti, kao ni ikakve primjese sinkretizma u modelu «jedinstva u različitosti», jer je u njemu različitost priznata kao obogaćenje za sve zajedno. Kršćanski se ekumenizam od sekularnoga razlikuje u tome što prvi ne želi biti stavljen u ono u što ga globalizacija po svaku cijenu želi staviti. On nije nikakav akademski ili diplomatski čin ili proces; trpeći zbog još nepostignutoga jedinstva, ne pokušava jedinstvo stvoriti nasilno i na brzinu. On je, prije svega i uvijek ostaje «duhovni proces u kojemu se ne radi o nalaženju puta radi povratka natrag nego o putu naprijed».⁵⁸ Taj put naprijed nije u jednostavnome življenju zajedno sa svim razlikama, u sudjelovanju svih jednako kod stola Gospodnjega, bez obzira kako shvaćali euharistiju. «Moći ćemo napredovati u ekumenskome dijalogu samo ako ga uspijemo precizno definirati, ne u namjeri učvršćivanja razlika nego da budemo u stanju boljeg prevladavanja njih.»⁵⁹

Doista, i globalizacija i traženje puteva jedinstva od strane kršćana koje na to potiču Isusove riječi «da budu jedno» stvorile su mnoštvo modela. To mnoštvo očito ne pridonosi jedinstvu svih nego samo pojedinih crkvenih zajednica. Ako je cilj ekumene jedinstvo svih kršćana, sa specifičnim različitostima u liturgiji, duhovnosti itd. koje ne razdvajaju nego obogaćuju jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu, onda valja tražiti one modele ili onaj model koji će nas

56 U. H. J. KÖRTNER, *Wohin steuert die Ökumene*, Vandenhoeck&Ruprecht, Göttingen, 2005., str. 23.

57 *Isto*, str. 25.

58 W. KASPER, *La teologia ecumenica*, u: D. VALENTINI (ur.), *In cammino verso l'unità dei cristiani*, Las, Roma, 2005., str. 264. Usp. također J. RATZINGER, *Gott und die Welt. Glauben und leben in unserer Zeit*, Stuttgart-München, 2000., str. 388 sl.

59 *Isto*, str. 273.

sve dovesti do takvoga jedinstva. Bez obzira na sve modele, svi-
ma kršćanima valja stajati pod «modelom križa» koji je istovreme-
no znak suda ali i milosti.⁶⁰ Sigurno Berger, profesor novozavjetne
teologije, pridonosi tome svojom «ekumenom podložnosti». Svi se
moramo podložiti Kristu (poput Marije koja se neprestano podlaže)
i time jedni drugima te ćemo jedino tako moći doći do željenoga je-
dinstva.⁶¹ Jednako govori i Kasper, za kojega ekumenski dijalog ima
jedinstven cilj: jedinstvo kršćana, o ekumenskom dijalogu i putu,
koji mora biti prožet ljubavlju, kao o ispražnjavanju sebe, darivanju
sebe. Ako se kršćanska vjera shvati kao kenosis u dijalogu i služenju,
ako je Crkva «dijakonalna Crkva» - služuća Crkva - onda to mora
biti karakteristika ekumenizma.⁶² Sve to jednako vrijedi i za Kato-
ličku crkvu.⁶³

Ekumenizam je put od zajedničkoga duhovnoga do vidljivoga
jedinstva kršćana.

60 Usp. U. H. J. KÖRTNER, *nav. dj.*, str. 37.

61 Usp. K. BERGER, *nav. dj.*, str. 266-280.

62 Usp. W. KASPER, *nav. dj.*, str. 58, 262-265.

63 Usp. *Isto*, str. 62. To naglašavaju već prije dokumenti Katoličke crkve: UR 5-8; UUS 15, 83.

Globalisation – the Hope of Ecumenism

Summary

Human life is characterised by a constant discrepancy between unity and communion. Both are necessary for the existence. Without the unity and the communion, united forces in many fields of life and creativity, man could not achieve a thing. But, today in a pluralistic world both concepts are understood in various ways. Some will equal unity with uniformity, others will for the same reason be sceptical towards unity, in search for the communion in diversity. Some will accentuate the unifying factor, others will stress the difference, leaving space to the individuality of the person. All this gave birth to few models of the unity of all Christians, ranging from divergences in nuances to extreme expressions that could be understood as a modern syncretism. Globalisation helped Christianity by establishing the connection and the dialogue between hostile Churches and relative communities, a dialogue based on theology and practice and leading to reunion. In this way globalisation opened a path – either towards a uniformity of the Christianity, demanding the adjustment of smaller communities, or towards a pluralism tending to unite the incompatible.

Christianity lacks unity up to our days. But is it significant that Christians are in a continuous dialogue, acting together in many fields of a global importance: peace, justice, caritas etc.

The way towards the unity stands before every Church and every ecclesiastical community. Unity will be established when sacraments and ministries in the Church become a common matter. Only in that moment we'll be one, for only then Jesus' prayer "that they may be one" will be fulfilled.

Key words: unity, community, globalisation, ecumenism, models, diversity.